

УДК 821.161.2.09'06 Івченко В.
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.4.2/09>

Гоголь Н. В.

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ДИСКУРС ВІЙНИ В ЗБІРЦІ ОПОВІДАнь І РИТМІЗОВАНОЇ ПРОЗИ «ПІСЛЯ 24-ГО» ВЛАДИСЛАВА ІВЧЕНКА

У статті розглядається художня репрезентація дискурсу війни в збірці оповідань і ритмізованої прози «Після 24-го» Владислава Івченка. Підкреслено, що війна в художніх творах сучасного письменника-захисника подана як тотальний антропологічний досвід, що трансформує усі сфери людського буття. Збірка є важливим джерелом для розуміння колективного травматичного досвіду українського суспільства, а художні твори в ній виконують функцію історичної пам'яті, фіксуючи злочини окупантів та мужність українців. Події сучасної російсько-української війни змальовані письменником без романтизації, з усією жорстокістю та абсурдом, що надає збірці своєрідного антивоєнного пафосу. Акцентовано на значущості мілітарної літератури, яка виконує терапевтичну функцію, допомагаючи суспільству переживати колективний травматичний досвід. Проаналізовано специфіку літературного висвітлення російсько-української війни, зосереджено увагу на таких ключових аспектах, як-от: трансформація художньої парадигми під впливом війни, що проявляється у зміні тематики, стилістики та використанні обценної лексики; психологічна антропология травми, яка розкривається через індивідуальні та колективні стратегії виживання; механізми адаптації до екстремальних умов; криза національної ідентичності в умовах війни; використання обценної лексики як художнього засобу передачі емоційної напруги, реалістичності та розкриття психологічної характеристики героїв творів. Особливу увагу приділено характеристиці образів-персонажів на основі використання прийому контрасту (захисників vs. окупантів, героїв vs. пристосованців), визначенню їхньої ролі у формуванні національної ідентичності сучасних українців. Акцентовано на документально-художньому синтезі, що проявляється у поєднанні документальності з ліричною рефлексією, використанні реальних топонімів (Маріуполь, Буча, Азовсталь та ін.), інтеграції медійних форматів (соцмережі, відеозаписи). Виокремлено психологічні та етичні аспекти воєнного досвіду, відображені в мілітарній прозі письменника через травму, втрати, героїзм, зраду, адаптацію до нової реальності. Доведено, що збірка Вл. Івченка формує новий тип воєнного дискурсу в сучасній художній літературі, що вдало поєднує документальність з екзистенційною глибиною.

Ключові слова: сучасна українська література, мілітарна література, Владислав Івченко, дискурс війни, оповідання, ритмізована проза, національна ідентичність.

Постановка проблеми. Воєнний конфлікт завжди був потужним фактором, що змінює усі аспекти людського буття, не оминаючи й сферу художньої творчості. Це явище глибоко впливає як на окремих індивідів, так і на суспільство в цілому, трансформуючи культурні парадигми та художні практики.

У сучасному літературному процесі спостерігається чітке зміщення акцентів у бік мілітарної літератури, що призводить до розширення тематичного діапазону художніх творів, появи нових проблемних полюсів, актуалізації розвідок, присвячених проблемі інтенсифікації національної ідентичності. Особливо гостро постають питання людського існування в умовах кризи, необхідність перегляду ідеологем та пошуку ідентичності в умовах радикально зміненої, ворожої дійсності.

Українські митці крізь призму художнього слова намагаються осмислити жорстокість воєнних реалій, втілити колективний біль і розпач, зафіксувати трагедію покалічених доль, передати драму втраченого невинного світу дитинства. Парадоксально, але саме в умовах тотального руйнування художня література знаходить ресурси для життєствердження, проголошуючи перемогу людського духу над смертю і розпачем.

Хоча сучасна українська література вже накопичила значний масив творів про війну, багато аспектів цього феномену ще потребують глибшого аналізу, нових інтерпретацій, художнього та філософського осмислення. Цей процес пошуку нових мовних і образних кодів для висловлення воєнного досвіду наразі триває, відкриваючи нові горизонти для літературного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний мілітарний дискурс вже став предметом вивчення літературних критиків та літературознавців, зокрема таких, як Т. Бикова, І. Галак, Н. Головченко, О. Горбонос, О. Криворотенко, І. Павлюк, Г. Токмань, Т. Цимбал, В. Слапчук, Я. Поліщук, І. Борисюк, О. Деркачова, Т. Пастух, О. Пухонська, Т. Урись та ін. Дослідники зазначають, що мілітарна література означена автобіографічністю та фактологічною достовірністю, елементами документального письма, висвітлює особистий військовий досвід кожного автора. Українська вчена Г. Токмань слушно зауважує, що «нині спостерігаємо появу нового феномену української мілітарної літератури – творчість письменників-комбатантів – військових, учасників бойових дій, а також тексти парамедиків, капеланів, волонтерів, які ризикують життям, виконуючи завдання. Цей історико-мистецький феномен потребує наукового осмислення» [3, с. 235]. Г. Токмань було зреалізовано проєкт «Художня версія живої історії: письменники на війні», участь у якому взяли знані українські науковці. Результати наукових досліджень учених, присвячених інтерпретації художніх текстів авторів-учасників бойових дій, парамедиків, волонтерів московсько-української війни 2014–... рр., висвітлено в матеріалах збірника «Корпанюківські читання. Українська література в діалозі з історією і світом» (розділ «Художня версія живої історії») [3] і в презентації відеовиступів учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Корпанюківські читання. Українська література в діалозі з історією і світом» на каналі YouTube [5].

У сучасних літературознавчих студіях майже відсутній аналіз мілітарної прози сучасного письменника-захисника Владислава Івченка. Його збірка оповідань і ритмізованої прози «Після 24-го» ще не стала предметом узагальнених аналітичних праць з окресленням основних тенденцій її художньо-естетичної цілісності.

Постановка завдання. Метою статті – висвітлити специфіку художньої репрезентації воєнного дискурсу в збірці «Після 24-го» Владислава Івченка.

Виклад основного матеріалу. Владислав Івченко – український військовий і письменник, автор понад 20 книг, серед яких роман «2014», збірка оповідань «Ігри пам'яті» й цикл про пригоди найкращого сищика Івана Підпригори. Його твори відзначаються глибоким психологізмом і реалістичним зображенням подій, що робить їх важливими для розуміння сучасних реалій України.

За освітою Владислав Івченко економіст, за фахом – журналіст. Закінчив Вищі курси літературної майстерності при Будинку-музеї А.П. Чехова. Пише з 1998 року, від 2004-го – українською мовою. Дипломант конкурсів «Коронація слова – 2009», 2011, 2012, 2014 та 2020 років, переможець премії «Літакцент року – 2015», Конкурсу *Book Pitch-2021*, Міжнародного конкурсу прози «Без меж – 2021». За мотивами циклу книг про пригоди Івана Карповича Підпригори телеканал ICTV у 2020 році зняв пілот серіалу «Найкращий сищик імперії».

Автор і ведучий радіопубліцистичного серіалу «Авантюристи. 30 історій про героїв і лиходіїв» на Радіо Культура. Працював у сумській міській газеті «Данкор» журналістом, заступником головного редактора, редактором сайту. З 2014 року займається письменницькою діяльністю. Під час повномасштабного вторгнення росії в Україну мобілізований до лав ЗСУ.

«Я вибачаюсь, але війна почалася» – із таких слів для письменника Владислава Івченка розпочалося 24 лютого 2022 року. День, коли його життя й життя мільйонів українців змінилося назавжди. Ці слова стали своєрідним епіграфом до його збірки оповідань і ритмізованої прози «Після 24-го». Письменник згадує, що 24-го лютого відчув стан шоку, який відпустив лише тоді, коли дружина з дитиною перетнули польський кордон. Тоді, у березні, свої емоції та спостереження Владислав почав переносити на папір. Саме тоді були написані перші оповідання збірки «Після 24-го» – яскравої спроби показати війну з різних кутів сукупного українського життєвого досвіду. Зрештою оповідання зібрав в одну збірку, у якій зображена не лише війна, а всі зміни, що відбувалися з країною та суспільством після повномасштабного вторгнення росії в Україну. Автор переконаний у тому, що писати й видавати книжки нині не лише доречно, а й конче потрібно.

Ця збірка об'єднує різножанрові оповідання, які відрізняються за стилем, сюжетом та композицією. Хоча твори не пов'язані спільними героями, їх об'єднує головна тема – документація воєнної трагедії, яку ми переживаємо.

«Після 24-го» – це літературний архів нашого колективного досвіду про мужніх і вразливих; про героїв і пристосованців; про любов серед руїн і нестерпний біль втрат; про сміх, який тримає при здоровому глузді; про зраду й страх; про тих, хто в тилу, і тих, хто «на нулі»; про тих, хто віддає своє життя, і тих, хто наживається на смерті. Кожен текст – це екзистенційний зріз війни, що не зали-

шає читача байдужим. Читач поринає у стрімку хронологію подій – окремі фрагменти з життя різних персонажів, які, хоч і обмежені часовими рамками, але залишають глибокий слід в душі реципієнта. Більшість цих історій пронизані трагедією, адже так чи інакше пов'язані зі смертю.

Усі твори, уміщені до збірки, об'єднані своєю документальною правдивістю. Вони сприймаються як реальні історії, які ми могли почути у свіжому випуску новин, від знайомих під час розмови, прочитати в соцмережах. Кожен текст – як відбиток справжньої долі, вирваний із воєнного контексту сьогодення.

В одному з інтерв'ю Владислава запитали, звідки він береде ці історії? Вони записані з вуст очевидців чи те, що лежить на поверхні? Письменник відповів так: *«Буває, що читаєш Фейсбук або дивишся відео і там є якась сцена і вона тебе вражає, і якимось мозок починає її крутити і ти думаєш: “А що було до цієї сцени?”. Оці люди, я про них нічого не знаю. От стоїть машина розстріляна, біля неї плаче мужик. Що було до того? І ти так починаєш розкручувати»* [2].

У 15-ти оповіданнях збірки висвітлюються особливості формування дискурсу сучасної російсько-української війни після повномасштабного вторгнення, представлена авторська спроба осмислення й подолання психотравм, рефлексія індивідуального й колективного травматичного досвіду, фіксація живої історії, формування української самосвідомості та національної ідентичності.

Антології війни, як зазначає Т. Урись, – це своєрідний мистецький зріз, відтворення різноманітного приватного досвіду зі спільним знаменником цінностей [4, с. 246]. У своїй збірці Влад Івченко порушує теми втрати дому, втечі, «свого»/«чужого» простору, внутрішньо переміщених осіб; у творах переважають топоси болю, страждання, насилля, страху, тортур, дегуманізації, жахиття в окупації, психотравми, смерті, вбивства, звірства русні (як він називає цих покидьків у своїх творах) тощо. Письменник закарбовує їх не лише в пам'яті, але й в історії на століття для майбутніх поколінь, в історичній пам'яті емоцій та вражень про кожен вчинений росіянами злочин, про кожен втрату українців.

Персонажами художніх творів Вл. Івченка постають представники різних соціальних верств – різного віку та професій, із несхожими долями тощо. Проте всіх їх об'єднує спільна трагедія: війна, що в один момент знищила їхній звичний світ, зруйнувала систему життєвих орієнтирів і перевернула всі уявлення про справед-

ливість. Автор із безкомпромісною правдивістю відтворює жорстокі реалії воєнного часу. На сторінках його творів із документальною правдоподібністю оживають долі цивільних, що опинилися в епіцентрі бойових дій; розкриваються трагедії військових, які щодня боронять українську землю і стикаються зі смертю; постають руїни міст, де ще вчора кипіло звичайне життя; переживаються гіркі втрати – від рідного дому до найдорожчих людей. Найбільш болючою стає втрата самого життя – тієї абсолютної цінності, яку війна так легко відбирає. Вл. Івченко не прикрашає дійсності, а показує війну у всій її непривабливій, натуралістичній правді.

Героями художніх творів переважно виступають військові – молоді й не дуже, обстріляні з 2014 року і зовсім юні, ті, які ладні віддати власне життя заради перемоги. Автор протиставляє їм тих, які прагнуть відсидітися або нажитися на війні.

У своїх творах Вл. Івченко відверто використовує обценну лексику як один із сегментів лайливої лексики, де вона слугує на позначення різних понять анатомії, фізіології та сексуальної сфери людини, часто виражають спонтанну мовленнєву реакцію особи на несподівану, здебільшого неприємну ситуацію.

У творах письменника використання обценної лексики пов'язане з передачею підвищення емоційної напруги, експресивності, підкреслення трагічності ситуації, і, водночас, пов'язано із розкриттям психотипів героїв художніх творів. Засобами обценної лексики письменник відтворює специфіку спілкування героїв, враховуючи всі мовно-літературні тенденції в суспільстві. Наразі цей різновид нецензурної лексики інколи визначає культуру спілкування українців під час війни. Проте обценна лексика, якою насичені діалоги русні, підкреслює нищість звірячої натури цих персонажів, розкриває їхню повну й безповоротну деградацію.

Відкриває збірку оповідання «Юрчик». Головний герой – Артем, молода людина на позивний Поет. У ньому грає юнацький максималізм, він готовий нищити ворога: *«Згадав свої думки перед першим боєм. Було страшно загинути, але ще страшніше було загинути задурно, загинути й не вбити жодного ворога. А тепер він убив двох! Мінімум двох! Може, і більше!»* [1].

Автор глибоко розкриває психологію, світ думок головного героя. Артем думає про свою кохану Мілу, він уявляє, як би їм було гарно разом, він кохає її ... розцінює її від'їзд до Європи як

зраду. «А вона поїхала. У такий момент! Як вона могла? Це ж подвійна зрада! І його зрадила, і країну» [1, с. 17]. Але війна вихоплює його із цих думок. Бій, підірвані танки русні, смерть побратимів – ось ті реалії, що міцно тримають і не відпускають героя. Його думки ніби механічно накладаються одна на одну. Ось уже перед його очима той страшний бій, коли він стріляв у танкіста. Артем намагається знайти відповідь на питання про те, що ж забула тварюка русява на цій землі: «Уже двох убив і ще вбиватиме! Гадів! Русській воєнний корабль, іді н..й!» [1, с. 18].

Жах війни і смерть найкращих воїнів замальовується автором надзвичайно реалістично, майже документально: «Наче вже втекли, аж раптом вибух десь збоку. Калина зойкнув і осів на підлогу. Кров, багато крові. “Газель” не зупинилася, з Калини зняли бушлат, броніків у них не було. Розрізали просякнутий кров’ю светр. Болі <...> нахилився до Калини, потім окинув розгубленим поглядом інших. Всі бачили вивалені тельбухи. Калина то непритомнів, то опритомнював і просив відвезти до лікарні. Але вони їхали на позицію, в них був наказ зайняти оборону й не пропустити ворога. Та й хтозна, де була та лікарня. Калина просив захистити живіт, просто захистити. Здається, він не розумів, що помирає» [1, с. 12].

Але не тільки військові гинуть на цій клятій війні. Вона забирає й дітей, забирає наше майбутнє. Так, врятувавши жінку з-під завалів, хлопці не змогли врятувати її дитину – Юрчика, хлопчика з однойменного оповідання. Почуття розпачу й невимовного горя вкладає автор у уста героїні твору, матері, яка кричить несамовито, тримаючи на руках мертву дитину. «Він живий! Живий був! Я його груддю годувала! Живий!». «Я його берегла! Він груди брав! Живий!» [1, с. 22]. Жінка не вірить у те, що її дитина померла.

Страшна війна наскрізно просотується в різні площини життя героїв. Автору крізь призму абсолютно реалістичних подій, описаних у художніх творах, вдається показати читачам страшні людські трагедії, передати біль і розпач через втрату рідних. Про страшну трагедію вбивства руснею всієї родини розповідає письменник у творі «Щасливець». Майже документально в коротких діалогах і розлогіх описах автор передає переживання героїв твору після того, як почалася війна, розкриває жахи життя в окупації та усвідомлення трагічності ситуацій або неминучості смерті. Головний герой твору Сашко хоче вивезти своїх рідних з окупації. Дружина Аня докоряє йому за минулі гріхи, звинувачує в тому, що її батьки залиша-

ються в окупації. Проте всі суперечки є марними. В одну секунду «щасливець» Сашко втрачає всіх своїх рідних, яких розстріляли з кулемета: «Сашко ... подивився на Аню, побачив, що вона відкинулася у кріслі й сидить із якимось дивним виразом обличчя. І чомусь у крові. Мабуть, осколки скла. – Аню. Сашко торкнувся дружини, вона не відповідала. Смикнув сильніше, Аня несподівано завалилася вперед. Побачив на спинці крісла дві дірки і кров. І на спині кров. Багато крові. ...Сашко спробував вибратися з машини, смикнувся об пасок безпеки. Відстебнув. Спробував відчинити двері – їх заклинило, то фактично вибив ліктем. Нарешті вибрався з машини. Побачив невеличкий руснявий панцерник із кулеметом на даху. Той розвернувся і швидко поїхав від дороги. – Мамо! Мамо! Малий! Малий! Малий! Малий! Сашко витягнув матір. Мертва. Кілька поранень. У малого, здається, одне, але в голову. У батька теж кілька, він ще хрипів і притискав до себе мертвого Аркашу. Машини, які їхали за ним, уже розвернулися й чкурнули геть. <...> Сашків батько вже не дихав. Лежав на холодному, вкритому дрібними уламками скла асфальті. Поруч лежали його мама, коти, малий і Аня. Час від часу повз проїздили машини. Спочатку пригальмовували, потім додавали газу. Матері затуляли дітям очі» [1, с. 36].

Оповідання, уміщені до збірки, висвітлюють найтрагічніші події цієї війни, розкривають перед усім світом нечувані звірства окупантів. Серед таких оповідань – «Жалко деда», у якому дідусь їде до окупованої Бучі, щоби дізнатися долю онуки й зятя. Письменник створив історію під несподіваним кутом, що дозволило розповісти все задумане і зробити це без зайвого «сльозовитискання». Героєм твору є старенький дідусь, який, незважаючи на небезпеку, рішуче їде в лоно ворога, щоби врятувати рідних. Своєю реалістичністю вражають описи автором звірств русні, які бачать дідусь на своєму шляху. Ось перед ним легковик, розчавлений танком, розстріляні, спалені машини та люди, які хотіли сховатися, але їх наздогнала куля. Досить короткими реченнями автор показує читачам вбивства українців, звичайних цивільних людей, які просто хотіли вижити. «Старий шкандибав дорогою посеред лісу. Потім побачив тіло. Зупинився. Просто посеред дороги, із заламаними, наче в якомусь веселому танці, ногами. Старий підійшов ближче. Калюжа почорнілої крові на асфальті. Чоловік років п’ятдесяти – тлустий, з вусами, у потертій замацюленій куртці. Якби поруч була якась яма, хоча б вирва від вибуху –

відтягнув би тіло туди, присипав би землю, не можна ж бо ось так кидати. Але ям не було. Старий постояв і рушив далі. Метрів за двісті побачив три авто. Легковики, обгорілі. У дверях виднілося багато отворів від куль. Біля першої машини на асфальті лежало обгоріле тіло. І ще одне біля третьої. Два цілих тіла лежали на узбіччі, де, мабуть, намагалися сховатися. Старий знову зупинився. Дивився то на машини, то на тіла. Похитав головою і похмуро рушив далі» [1, с. 90].

Зустрітися зі своєю онукою, Світланою, юною дівчиною із янгольським голосом, йому так і не вдалося: «Старий пішов до дверей. Помітив, що вони вибиті. Ну, нічого дивного – війна. Вже був на сходах танку, аж пролунала коротка черга. Кулі вдарили у спину і збили старого з ніг. Він скрикнув, упав, озирнувся й побачив солдата з автоматом. Дуло диміло. Помер» [1, с. 96].

У коротких діалогах автор розкриває звирячу натуру вбивць «Жалко деда. – Не понял? – Он к внуку шол. – І чо? – Чо-чо! Забил, с кем разведка два дня развлеклась? – С той мокрощолькой? – Ага. – І чо? – А то, што ето внучка его била, понял? Відел, чо оні с ней сдєлалі? – Да, відел. Ваще...! – Ну я і пожалел деда. <...> Тіло старого з'їхало на сходинку, тому здалося, наче він намагається підвестися. Але ні, не намагався» [1, с. 97]. Автор доводить, що для рашистських нелюдів нічого не вартує ні життя молодої дівчини, ні старенького дідуся. Ось так реалістично, зболено розкриває Владислав Івченко перед читачами трагедію родини, конкретної людини. Короткими, стриманими реченнями митець оголює перед читачами звирства рашистів.

Палітра персонажів художніх творів Вл. Івченка надзвичайно розмаїта й багатогранна, наповнена різними психологічними характеристиками, які дозволяють авторові розкрити унікальність людини, здатної вижити в умовах війни.

У творі «П'ята палата» Вл. Івченко майстерно досліджує глибинні психологічні травми, спричинені війною. Четверо поранених бійців, кожен із яких пережив власну трагедію, опиняються разом у лікарняній палаті: Цибуля, який втратив статевий орган, вважає своє життя безперспективним і намагається покінчити з собою, проте його відчаю перешкоджає Чай, який в останній момент рятує товариша; Вася з важким пораненням голови бореться за можливість повернутися до звичайного життя – його доля залишається невизначеною; Молодий Атілла (Славко) палає бажанням знову потрапити на фронт, незважаючи

на пережиті страждання – «...б'є копитом, на війну хоче! І він же в саме пекло полізе, мале ж ще, дурне, без гальм!» [1, с. 108]. Автор не просто розповідає історії своїх героїв – він дозволяє читачеві проникнути в їхній внутрішній світ, відчувати біль, розпач і надію, які переповнюють кожного з них. Оповідання не дає однозначних відповідей, але глибоко досліджує складний шлях поранених воїнів – як на полі бою, так і в їхніх душах.

Наскрізною лінією в збірці є звеличення мужності й сміливості наших воїнів, їхнє палке бажання вигнати рашистів з рідної землі. Вони сміливі, мужні, відважні, справжні герої. Таким, зокрема, є Олексій Панасов (Берсерк, Пацан) з оповідання «Великдень Пацана». Його образ виписаний автором надзвичайно майстерно.

Перед читачами постає образ молодого, сміливого хлопця, який знає історію, захоплюється подвигом воїнів УПА, героїзмом полку «Азов». Олексій запитує себе, чи хотів би він опинитися на місці цих героїв, і дає відповідь – так: «...Як він заздрив бійцям УПА, що мали можливість загинути у бою зі страшним совіцьким ворогом! Загинути на рідній землі, захищаючи її. Цього не мали наступні покоління українців, через це й нація почала руйнуватися. І ось йому тепер випала така сама можливість, і скористатися нею він збирався на всі сто» [1, с. 147]. Автор надзвичайно майстерно виписано образ молодого патріота, розкрито найкращі риси його характеру – мужність, сміливість, патріотизм. Олексій розцінює смерть за рідну землю як велике щастя, проте він розуміє, що ворог страшний і сильний, а українська воля має бути здобута великою та кривавою ціною. Пацан сам прийняв бій із руснею, відбив ДРГ, був важко поранений, але живий: «Дихає! Дихає! – Та не може бути! Пацан ще раз застогнав. – Але як? Пацан воскрес! Кажу, Пацан воскрес! Та не Христос, а Пацан! Воскрес! Дихає!» [1, с. 166].

Словами свого героя «Там зібралися ідейні люди, справжні герої, лицарі духу, які не бояться смерті. Ось це нехтування смертю на війні – найстрашніша зброя! Ти можеш скільки завгодно готуватися, мати найкращу зброю, але якщо не готовий померти, то програєш тому, хто готовий» [1, с. 159]. Вл. Івченко підкреслює мужність та ідейність наших воїнів, ладних віддати життя заради перемоги.

Із такою ж відвагою приймає свій останній бій Монах з однойменного оповідання. Урятувавшись від смерті, він розуміє, що не зможе жити в окупованому Маріуполі. У діалогах між Монахом і Капітаном автор засобом контрасту розкриває

людську сутність: один готовий пристосовуватися, інший – краще прийме смерть як порятунк. Наведемо уривок із твору:

– Які ж ви розумні поставали, ти бачиш. Та твоя смерть нічого не змінить.

– Нічого.

– Тоді для чого помирати?

– А які варіанти? – Капітан зітхнув.

– Це все заради вашої України?

– Заради самого себе.

– Вбити себе заради самого себе? Якось непереконаливо звучить!

– Уб'є мене русня, а я спробую вбити її.

– Але...

– Я пішов. Дякую.

Капітан дивився вслід Монаху, який досить вправно стрибає на милицях [1, с. 208].

Особливо вражаючими й відвертими є деталізовані описи бойових дій, у яких письменник підкреслює трагедію війни, вбивства, смерті, загибель найкращих синів і дочок, які віддають своє життя заради перемоги: «Замість Тані, яку розірвало на шматки пострілами з великокаліберного кулемета, до поранених відрядили Всевишнього. Той розповідав їм анекдоти, щоб розвеселити. Інших ліків не мав. Поранені один за одним помирали. Ворожі артилеристи пообідали і продовжили обстріл. Їхньої техніки й піхоти не було видно. Чи атакували в іншому місці, чи відпочивали. А снаряди все падали і падали...» [1, с. 48].

Користуючись засобом контрасту, автор створив й інші образи (військових, цивільних), для яких війна є способом наживи, чергового збагачення. Зокрема, в оповіданні «Великдень Пацана» образ Діда, який займає позицію відсидітися на війні, протиставляється образу молодого патріота Пацана (Берсерка). В образі Гапи з оповідання «Депутат із Сет-Тропе» автор майстерно увиразнює найгірші людські вади. Зустрівшись за кордоном із волонтеркою Олександрою, Гапа розкриває їй свої схеми махінацій: «Ти уявляєш, яка зараз лафа? Що хочеш везеш, оформлюєш, як гуманітарку, домовляєшся на кордоні – і все! Ніяких мит чи зборів! Бізнесюки мені дзвонять, кажуть, що треба, я тут закупаю, вантажу і відправляю! <...> Я навіть за пальне не плачу! Пишу волонтерам: так і так, фури для Оклункова, гуманітарка, бідні люди чекають нашої допомоги – і ті лошки мені фури заправляють! Ну скажи, золота схема! Гапа тішився, наче дитина, що вихваляється улюбленою іграшкою» [1, с. 121]. Зробивши собі УБД та інвалідність, він став депутатом облради, чекає «великої відбудови» по закінченню війни, – бо це

золоте дно. Проте здійснити свої нищі плани Гапі не вдасться, бо Олександра все записала на відео й виклала їх у мережу, зателефонувала в поліцію.

У збірку уміщені розповіді про війну і тил, історії людей, що вижили, або тих, яким довелося виїхати за кордон і яких навіть тут, у мирній Європі, не відпускає війна. Так, в оповіданні «Вибачте, ми з Чернігова» Аліна зі своїм сином Марком вирішила, що зупиниться в Німеччині, де були, на її думку, кращі умови, ніж у Польщі. Але дитину навіть там не відпускає пережитий страх, він закарбувався в у її пам'яті та свідомості: «Аліна підійшла до барної стійки, щоб розрахуватися, аж раптом у небі загримотів літак. Аліна вже звикла до них, то навіть не звернула уваги. Вийняла гаманець – і тут почула позаду страшенне скавчання. Озирнулася, як і всі у кав'ярні, й побачила Марка: хлопчик забився під один зі столиків і вив, наче поранена чи перелякана тварина. Таня кинулася до сина, залізла під стіл, обійняла, гладила, цілувала. Літак пролетів, Аліна на ватяних ногах підійшла до них. Таня винувато визирнула з-під столу, де Марко вже не вив, а лише тихо і страшно стогнав. – Вибачте, ми з Чернігова. Аліна навіщо тремтячим голосом переклала це німцям, хоча навряд чи вони знали, що таке Чернігів. Але, здається, вони знали» [1, с. 83]. Порівняння переляканої дитини із скавчанням тварини увиразнює емоційний стан хлопчика, який отримав на батьківщині, охопленою війною, психічну травму. Письменник влучно підкреслює важливість деталей, з яких складається наше життя, і що найголовніше у ньому – це «любити, вірити і пам'ятати».

Вл. Івченко зазначає, що під час повномасштабного вторгнення були настільки кричущі ситуації, які не можна було описати звичайними методами. Так само написано «Уламки» – зібрання коротких історій, які письменник вирішив не розписувати в окремі оповідання. Автор намагався показати, що жахливість сучасної війни перевищує людський досвід і її не можна описувати як звичайне явище.

До прикладу проаналізуємо твір «Боець зі здертими нігтями», у якому Вл. Івченко розкриває жорстоку реальність війни. У центрі оповіді – український боець, який під обстрілами намагається врятувати побратимів, засипаних в окопі ворожими танками. Головна ідея – засудження не лише фізичної, а й психологічної травми солдата, який стикається зі смертю, втратою та безсиллям. Художній твір насичений символічними образами та смислами. Так, уже в самій назві твору відображено фізичну втому, біль, марність зусиль. «Здерті нігті» – це важлива деталь, що підкреслює ручну роботу (копання

голіруч) і травматичність досвіду. У вислові «добу голіруч відкопував побратимів» письменник робить акцент на довгому, виснажливому процесі, де кожна хвилина – це боротьба за життя. Кульмінація твору передана фразою «Одного – ні», що символізує глибоке горе й почуття провини (навіть якщо раціонально її немає).

Наскрізним в аналізованому творі постає ворожий образ («русня», «руснявий танк»). Лексичний вибір письменником художніх засобів («русня» та ін.) підкреслює дегуманізацію ворога – це не просто солдати, а безлика сила руйнування. Танк, що «закатав» людей у землю, – символ безжального механізму війни. Відтак у творі передається трагічність через фізичний конфлікт: людина проти техніки (голі руки vs танк); моральний конфлікт: обов'язок врятувати vs неможливість це зробити. У рядках «Довелося відступити / Знову перла русня» [1, с. 211] автором передано безнадію, циклічність насилля, брак контролю над ситуацією.

Вл. Івченко в стислій і лаконічній формі (усього 5 рядків) віддзеркалює відвертість щоденникового запису війни. Відсутність метафор указує на те, що твір сприймається як документальна замальовка, що посилює його емоційний вплив на читача, а використання розмовної лексики («русня», «перла» та ін.) наближує до реального мовлення бійців, позбавляє пафосу.

Ритмізована проза Вл. Івченка має глибокий філософський підтекст. Митець ставить риторичне запитання: у чому полягає цінність людського життя за війни? Проте відповідь на нього є невтішною – навіть героїзм (копання під обстрілами) виявляється марним перед лицем масової смерті.

Отже, твір «Боець зі здертими нігтями» – своєрідний документ, який лаконічно і водночас яскраво передає жахіття війни. Автор не героїзує, а розкриває абсурд і біль завдяки промовистим деталям (здерті нігті, один не знайдений, тіло та ін.). Цей твір є своєрідним антивоєнним маніфестом, де кожне слово – це глибока зболена рана.

Поетичним документом війни є і твір «Вам теж заважає Маріуполь?» [1, с. 227–231]. У ньому Вл. Івченко майстерно поєднує публіцистичний пафос, ліричну рефлексію та елементи сарказму. Написаний у жанрі ритмізованої прози, твір є своєрідним голосом покоління, яке переживає травму Маріуполя – символу одночасно героїзму й безсилля.

Оригінальною є композиційно-сюжетна побудова художнього твору. Перелік перемог (Київ, Чернігів, Суми, Чорнобаївка, Зміїний тощо) створює контраст із головною темою, оскільки на тлі

вдалих воєнних операцій Маріуполь залишається відкритою ранною. Автор вдається до різкої зміни тону: від офіційно-урочистого («Битва за Харків виграна!») до брутальної лексики («обісралася», «Путін-...-його в сраку» та ін.), що влучно передає розпач українського суспільства. У діалогах із владою / світом письменник риторичними запитаннями звертається до Провіду, Бандери, росіян і за допомогою монологів болісно й саркастично звинувачує світ у байдужості («світу, здебільшого, байдуже / А нам – боляче» [1, с. 228]). Серед ключових образів поезії в прозі варто виділити образ Маріуполя, який постає не просто містом, а метафорою невиліковної травми, «скабкою», яка не дає українцям повноцінно радіти перемогам. Влучними епітетами «точений, розтерзаний та незламний» автор персоніфікує образ міста, який «...кричить до нас / Кричить до всього світу» [1, с. 228], «...волає про допомогу» [1, с. 230].

Не менш зболеним і зраненим постає образ й Азовсталі та його захисників – це символ самопожертви («молоді й гарні, як боги / Які мали б жити» [1, с. 228]) та політичної безвиході («Путін не відпустить / Путін не віддасть» [1, с. 228]). Досить оригінальними, на наш погляд, в художньому творі є образи героїв і «глядачів», у змалюванні яких письменник скористався засобом контрасту: захисники гинуть гучно, тоді як суспільство хоче «перегорнути сторінку».

Ритмізована проза Вл. Івченка має глибоке філософське й соціальне звучання, яке майстерно досягається і засобом контрасту. Так, автор іронізує над споживанням новин українським суспільством («кого там наші ще роз'ї...ли?» (скорочення Н. Г.)) та естетизацією смерті («ідеальна ситуація для міфу»); акцентує на деконструкції героїчного міфу: порівняння з УПА («упівці мали старлінк?») показує, що сучасна війна не дозволяє «гарно» померти. Досить гостро за допомогою риторичних запитань Вл. Івченко розкриває недоречність кабінетних рішень («Хто дав наказ розмінувати Чонгар? / Чому гарнізон залишився в місті / Напередодні оточення?») [1, с. 231].

Митець через кроваво-зболений, але нескорений образ Маріуполя відверто вказує на кризові явища в українському суспільстві, яке розколоте між бажанням перемоги («...наш бойовий дух / Ширяє десь у небесах» [1, с. 227]) та емоційним вигоранням («Бо неможливо жити з Маріуполем / Він випалює все» [1, с. 231]). Отже, твір «Вам теж заважає Маріуполь?» – це крик болю та протесту, у якому Маріуполь стає дзеркалом для українського суспільства. Автор показує, як технології

(у творі – старлінк) змінюють природу героїзму, а медіа – сприйняття війни. Художній твір виходить за межі мистецтва, стаючи актом свідчення морального вибору українців у 2022 році. У творах ритмізованої прози автору на прикладі коротких епізодів із життя воїнів, їхніх родин, українського суспільства вдалося відтворити правдиву та страшну панораму війни.

Висновки. Отже, у своїй збірці «Після 24-го» Вл. Івченко вербалізує переживання, біль, смерть, героїзм і мужність, водночас документалізує події, що відповідно допомагає іншим відчувати й співпереживати, краще розуміти стан людей, що нині перебувають у вирі війни в Україні.

У дослідженні ми узагальнено розглянули болючі теми, порушені письменником, лише точ-

ково зупинилися на окремих творах та епізодах. Проте збірка надзвичайно різнопланова й багатосюжетна. Кожне оповідання – це окрема історія, окрема трагедія, але водночас наша спільна трагедія, спільне горе, яке ми обов'язково подолаємо, виживемо й переможемо!

Безперечно, збірка оповідань і ритмізованої прози «Після 24-го» Владислава Івченка потребує ґрунтовного літературознавчого аналізу, виокремлення нових тем і специфіки розкриття образів, розставлення правильних акцентів. Вона буде цікава сучасному читачеві своєю відвертістю, прямолінійністю і реалістичністю. Як стверджує сам письменник: «Ці тексти не назвеш “приємним читанням”. Але коли це випишуєш і вчитуєш, то приборкуєш біль від цих трагедій» [2].

Список літератури:

1. Івченко Владислав. Після 24-го. Оповідання. Ритмізована проза. Київ : Віхола, 2022. 360 с.
2. Сумський письменник Владислав Івченко: від «ліхіх 90-х» до українського сьогодення. URL: <https://surl.lu/uretuv> (дата звернення: 15.06.2025).
3. Токмань Г. Завдання і сутність наукового проєкту «Художня версія живої історії: письменники на війні». *Корпаниківські читання. Українська література в діалозі з історією і світом*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 05 березня 2025 року. Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2025. 348 с. С. 235–237. URL: <https://surl.cc/oblhvy> (дата звернення: 15.06.2025).
4. Урись Т. Дискурс війни у сучасній українській поезії. *Вісник науки та освіти*. № 5(11). 2023. С. 246–259. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/4951/4979> (дата звернення: 15.06.2025).
5. Художня версія живої історії: письменники на війні. URL: <https://surl.li/mohqdn> (дата звернення: 15.06.2025).

Hohol N. V. WAR DISCOURSE IN VLADYSLAV IVCHENKO'S COLLECTION OF SHORT STORIES AND RHYTHMIC PROSE “AFTER THE 24TH”

The article considers the artistic representation of war discourse in Vladislav Ivchenko's collection of short stories and rhythmic prose “After the 24th”. It is emphasised that war in Ukrainian defender and contemporary writer's works is presented as a total anthropological experience, transforming all spheres of human existence. The collection is an invaluable resource for understanding the collective traumatic experience of Ukrainian society. Its works serve as a historical memory, documenting the occupiers' crimes and Ukrainians' courage. The writer depicts the events of the ongoing Russian-Ukrainian war without romanticisation, with all their cruelty and absurdity, providing the collection with a unique anti-war sentiment. The article highlights the importance of military literature, which has a therapeutic function, helping society cope with collective traumatic experiences. The study analyses the literary representation of the Russian-Ukrainian war, focusing on the following key aspects: the transformation of the artistic paradigm under the influence of war, which manifests in changes of themes, stylistics and the use of obscene language; the psychological anthropology of trauma, revealed through individual and collective survival strategies; mechanisms of adaptation to extreme conditions; the crisis of national identity in wartime; the use of obscene language as an artistic means of conveying emotional tension and reality, revealing characters' psychological features. The writer pays special attention to the characters' portrayal using the technique of contrast (defenders vs. occupiers, heroes vs. conformists) and the definition of their role in shaping contemporary Ukrainians' national identity. The article focuses on the synthesis of documentary and artistic elements, as evident in the blend of documentary style and lyrical reflection, the utilisation of real locations (Mariupol, Bucha, Azovstal, etc.), and the integration of various media formats (social media and video recordings). It highlights the psychological and ethical aspects of war experience, reflected in the writer's military prose through trauma, loss, heroism, betrayal, and adaptation to a new reality. Vladislav Ivchenko's collection is proven to form a new type of military discourse in contemporary fiction, successfully combining documentary evidence with existential depth.

Key words: contemporary Ukrainian literature, military literature, Vladislav Ivchenko, war discourse, short stories, rhythmic prose, national identity.